

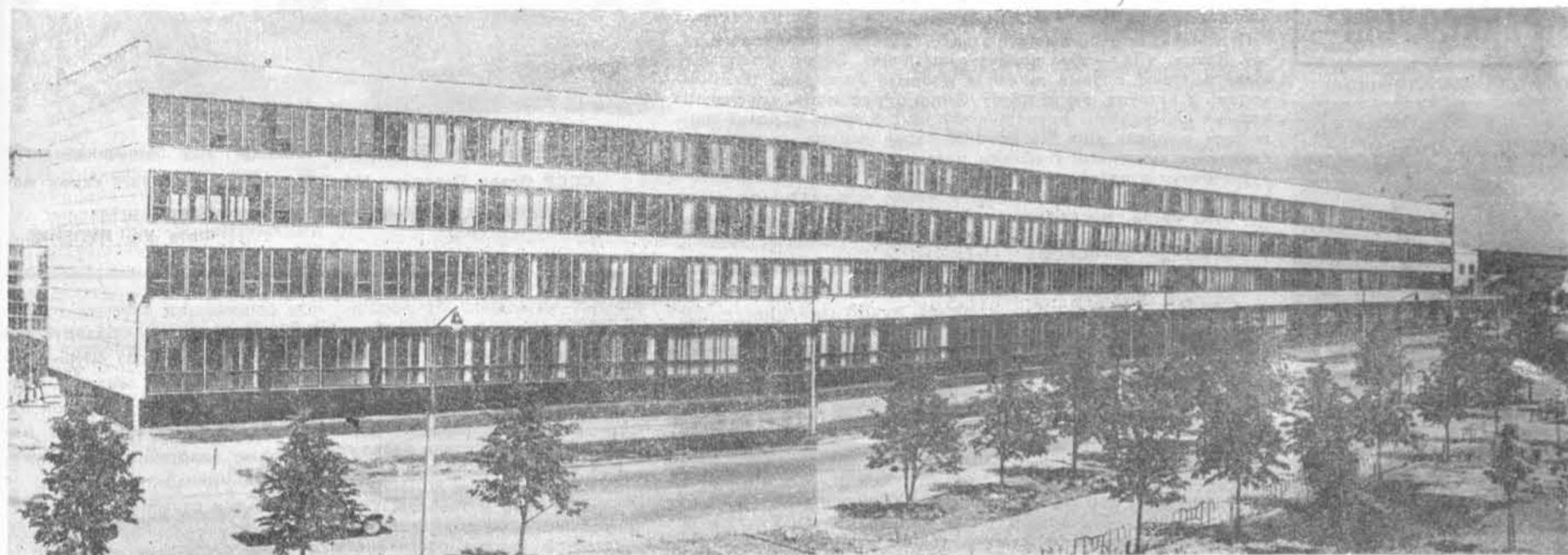
Голас Радзімы

ВЫДААННЕ БЕЛАРУСКАГА
ТАВАРЫСТВА
ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВ'ЯЗЯХ
З СУАЧЫННІКАМІ
ЗА РУБЯЖОМ

№ 34 (1041). Жнівень, 1968 г.

Год выдання 13-ы

Цана 2 кап.

Усяму свету вядомы магутныя жодзінскія БелАЗы. А яшчэ дзесяць год назад на месцы, дзе зараз раскінуўся новы горад, быў невялікі малавядомы пасёлак. За гэты час у Жодзіна пабудавана 60 тысяч квадратных метраў прамысловых плошчаў і каля 40 тысяч квадратных метраў жылля. На нашых здымках вы бачыце новы інжынерны будынак аўтазавода і аднаго з тых, чыімі рукамі ўзводзіўся горад беларускіх аўтабудаўнікоў, — муляра Мікалая ДЫНІШКІНА.

Фота А. ЦЭРЛЮКЕВІЧА і Н. АМЕЛЬЧАНКІ.

ПЛАНЫ ПЯЦІГОДКІ ЗДЗЯЙСНЯЮЦЦА

Нядаўна Цэнтральнае статыстычнае ўпраўленне Беларусі апублікавала даныя аб выніках выканання плана развіцця народнай гаспадаркі ў першым паўгоддзі. Гэтым паўгоддзем завершана першая палавіна пяцігодкі 1966—70 гадоў. Пакуль яшчэ няма дакладных вынікаў за гэты адрэзак часу, але паўгадавыя і гадавыя справаздачы, якія апублікоўваліся рэгулярна ў друку і перадаваліся па радыё, даюць нам усе падставы меркаваць, што заданні пяцігодкавага плана як па Беларусі, так і ў цэлым па Савецкаму Саюзу выконваюцца паспяхова. У Беларусі ж аб'ём прамысловай вытворчасці, грузаабароту транспарту, тавараабароту ўвесь час апыраджаваў планавыя заданні.

Адначасова хочацца звярнуць увагу на некаторыя асноўныя тэндэнцыі, якія выявіліся ў ходзе пяцігодкі. Перш за ўсё аб тэмпах вытворчасці. Яны застаюцца стабільнымі і ў сярэднім вышэйшымі, чым у капіталістычных краінах. Па-другое, дзякуючы планавасці сацыялістычнай гаспадаркі, забяспечана поўная занятасць насельніцтва і не было крызісных з'яў ні ў эканоміцы, ні ў фінансах. Уласна кажучы, гэтыя асаблівасці з'яўляюцца агульнымі для ўсіх пяцігодак, характэрнымі ўвогуле для нашай эканомікі.

Як і любая папярэдняя, цяперашняя пяцігодка мае і свае спецыфічныя рысы, асаблівасці.

У параўнанні з ранейшымі пяцігодкамі цяпер працэнт росту нацыянальнага даходу значна вышэйшы, назіраецца збліжэнне тэмпаў росту вытворчасці тавараў народнага спажывання і тэмпаў вытворчасці станкоў, абсталявання і машын для народнай гаспадаркі.

Для эканомікі Беларусі характэрна яшчэ адна асаблівасць: тэмпы росту вытворчасці вышэйшыя, чым у цэлым

па Савецкаму Саюзу. Калі за першыя шэсць месяцаў гэтага года па краіне прырост прамысловай вытворчасці ў параўнанні з тым жа перыядам мінулага года склаў 9 працэнтаў, то па Беларускай рэспубліцы — 12,3 працэнта. І гэта вынік той палітыкі, якую паслядоўна праводзяць Камуністычная партыя і Савецкі ўрад па ўзняцці індустрыі, эканомікі некалі адсталых ускраін былой царскай Расіі. У мінулым сямігоддзі ў Беларусі было ўзведзена 300 новых прадпрыемстваў і цэхаў, аснашчаных найноўшым абсталяваннем. У гэтай пяцігодцы капітальнае будаўніцтва набыло яшчэ большы размах. Пра гэта сведчыць той факт, што народнагаспадарчым планам прадугледжана павелічэнне аб'ёму капітальных укладанняў у параўнанні з мінулым пяцігоддзем на 74 працэнты.

У рэспубліцы вядзецца будаўніцтва шэрагу буйнейшых прадпрыемстваў, такіх, як Магілёўскі камбінат сінтэтычнага валакна, Полацкі хімічны і Трэці Салігорскі калійны камбінаты. Адначасова разгорнута вялікая работа па рэканструкцыі многіх дзеючых прадпрыемстваў, абнаўленню там абсталявання.

У ходзе пяцігодкі выявілася асабліва хуткае нарощванне выпуску прадукцыі найбольш прагрэсіўных галін, якія самі з'яўляюцца фундаментам для паспяховага развіцця ўсёй народнай гаспадаркі. Маецца на ўвазе перш за ўсё энергетыка (электрычнай энергіі за мінулае паўгоддзе, напрыклад, выраблена на 15 працэнтаў больш, чым за адпаведны перыяд мінулага года), хімічная і нафтахімічная прамысловасць (яна выпусціла прадукцыі на 19 працэнтаў больш, чым за першае паўгоддзе 1967 года), машынабудаванне і металапрацоўка.

Дабратворны ўплыў на ўсе сферы гаспадарчай дзейнасці, безумоўна, аказвае эканамічная рэформа, шырокае

ажыццёўленне якой супала з пачаткам цяперашняй пяцігодкі. У адпаведнасці з рэформай больш дасканалым стала цэнтралізаванае планаванне, расшырана ініцыятыва і самастойнасць прадпрыемстваў, узмоцнены матэрыяльныя стымулы да працы. На тых 30 працэнтах прамысловых прадпрыемстваў рэспублікі, што працавалі па-новаму (дарэчы, на іх долю прыпадае 60 працэнтаў усёй прамысловай прадукцыі і 62 працэнты прыбытку), дасягнуты больш высокія паказчыкі ў павышэнні прадукцыйнасці і аплаты працы. Есць усе падставы меркаваць, што з пераходам сёлета практычна ўсёй прамысловасці і транспарту на новыя ўмовы працы будзе створана яшчэ больш спрыяльная абстаноўка для павышэння эфектыўнасці вытворчасці.

Нам прыемна таксама паведаміць, што сельская гаспадарка развіваецца ў гэтай пяцігодцы вельмі паскоранымі тэмпамі. Гэта ўсё нас радуе. За апошнія два гады сярэднегадавая вытворчасць збожжа па краіне склала 159 мільёнаў тон супраць 130 мільёнаў у мінулыя пяцігодку. Што датычыць такіх прадуктаў, як мяса, малако, то іх вытворчасць даведзена ўжо да сярэднегадавога ўзроўню, прадугледжанага на ўсю пяцігодку.

У нашай Беларускай рэспубліцы за апошнія два гады прадукцыя сельскай гаспадаркі ўзраста прыкладна на 12 працэнтаў. Ва ўсім гэтым відаць плён мер, распрацаваных сакавіцкім Пленумам ЦК КПСС 1965 года. Як вядома, тады была павышана матэрыяльная зацікаўленасць сялян у выніках сваёй працы. Дзяржава пачала выдзяляць на патрэбы сельскай гаспадаркі куды больш сродкаў, чым раней. На ўмацаванне матэрыяльна-тэхнічнай базы сельскай гаспадаркі рэспублікі дзяржаўныя капіталаўкладанні прадугледжана павялічыць прыкладна ў 2 разы. Дзяржава ўзялася

за свой кошт асушыць больш 1,5 мільёна гектараў пераўвільготненых і забалочаных зямель. Як сведчаць даныя статыстыкі, намечаная праграма дакладна выконваецца.

Паспяховае развіццё ўсёй нашай эканомікі дае магчымасць увесць час паляпшаць дабрабыт народа. У гэтым — адна з заканамернасцей сацыялізма. Вось толькі некаторыя важныя сацыяльна-эканамічныя мерапрыемствы, якія былі ажыццёўлены за першую палавіну пяцігодкі. Была значна павялічана зароботная плата чатыром з палавінай мільёнаў працаўнікоў лясной, лёгкай і харчовай прамысловасці, уведзена гарантаная і штомесячная аплата працы калгаснікаў. На трэцюю частку павялічаны мінімальныя памеры зароботнай платы рабочым і служачым усіх галін народнай гаспадаркі. Павялічаны памер аплаты па часовай непрацаздольнасці і працягласць водпуску рабочым. Палепшана пенсійнае забеспячэнне калгаснікаў. Перагледжаны ў бок павышэння стаўкі і аклады рабочым-станочнікам машынабудаўнічай прамысловасці. Уведзены надбаўкі да зароботнай платы рабочых і служачых прадпрыемстваў, якія знаходзяцца ў раўнах з суровымі кліматычнымі ўмовамі — на Крайняй Поўначы і Далёкім Усходзе. У выніку ўсіх гэтых і іншых мер сярэдняя грашовая зароботная плата рабочых і служачых па краіне павялічылася ў параўнанні са студзенем-ліпенем мінулага года на 8 працэнтаў.

У Беларусі гэты працэнт яшчэ вышэйшы: сярэднемесячная зароботная плата рабочых і служачых павысілася на 9 працэнтаў, а аплата працы калгаснікаў — на 12 працэнтаў.

Адным словам, вынікі двух з палавінай год даюць нам сёння ўсе падставы сказаць, што пяцігодкавая праграма будзе не толькі выканана, але і перавыканана.

Ідуць уступныя экзамены

У вышэйшых навучальных установах рэспублікі ідуць уступныя экзамены. Шмат спраў зараз у намесніка адказнага сакратара прыёмнай камісіі Мінскага радыётэхнічнага Інстытута Якава Шацілы.

— У нашым інстытуце, — гаворыць ён, — пяць аддзяленняў па спецыяльнасцях: радыётэхніка, канструяванне і тэхналогія вытворчасці радыёапаратуры, паўправаднікі і дыэлектрыкі, аўтаматыка і тэле механіка, матэматычныя і вылічальна-рашаючыя прыборы і канструкцыі. На факультэты дэзіннага аддзялення Інстытута прымаюцца асобы ва ўзросце да 35 гадоў, а на вярхоўнае і завочнае аддзяленне — без абмежавання ўзросту.

— Тыя, хто жадае паступіць у наш інстытут, — працягвае Я. Шаціла, — маюць магчымасць азнаёміцца з будучай прафесіяй. Такое знаёмства, як правіла, адбываецца задоўга да пачатку ўступных экзаменаў, калі інстытут наладжвае так званыя «дні адкрытых дзвярэй».

Хто ж яны — абітурыенты, што неўзабаве стануць студэнтамі?

Ала Траханова скончыла сёлета 47-ю мінскую школу. Сярэбраны медаль дае ёй права пры паступленні ў інстытут трымаць уступныя экзамены толькі па адной з прафесійных дысцыплін заклада. У школе яна вывучалася матэматыкай, таму выбрала факультэт аўтаматыкі і вылічальнай тэхнікі па спецыяльнасці матэматычныя і вылічальна-рашаючыя прыборы і канструкцыі.

Любоў Закрэўская прыехала ў Мінск з Кіраўскага раёна Магілёўскай вобласці. Мае намер паступіць на факультэт аўтаматыкі і вылічальнай тэхнікі.

Да стала прыёмнай камісіі падыходзіць юнак. Гэта Гарнальд Шарына, ён працуе

электрамеханікам ва Упраўленні кабельных і радыёралейных магістраляў. Гарнальд вырашыў падаць дакументы на завочнае аддзяленне.

Пройдзе яшчэ некалькі тыдняў, і сотні юнакоў і дзяўчат папоўняць шматлікія атрады беларускіх студэнтаў.

Л. ГЕЛЬБАРТ.

Там, дзе стагнала багна

Роўная стужка дарогі імкліва нясецца пад колы машыны. Па абодва яе бакі палі, парэзаныя стрэлкамі каналаў. На тарфяніках, дзе раней была багна, густой, высокай сцяной стаіць збажына і зелянеюць радкі бульбы і цукровых буракоў. А на шырокіх лугах розныя сакавітыя травы. Дарога ўпіраецца ў Гарадзьячыцы. Цікавая гэта вёска, заможна жыць у ёй людзі.

Але заглянем у мінулае... Калісьці тут былі непраходныя балоты, якія адразалі

сялян навакольных вёсак ад усяго свету. Пётр Іосіфавіч Дзенісевіч належыць да тых старажылаў, якім давялося некалі перажыць усё: і голад, і холад, і здзекі.

У трыццатыя гады ў вёсцы быў створан калгас. У час Айчынай вайны жыхары Гарадзьячыц і навакольных вёсак сталі на абарону Радзімы. Гэты край быў цэнтрам партызанскага руху. На легендарным востраве Зыслаў фарміраваліся партызанскія атрады, дзейнічаў Мінскі падпольны абком партыі. У вёсцы Дварцы ў хаце Марфы Канстанцінаўны Мігун знаходзілася рэдакцыя рэспубліканскай газеты «Звязда». Гарадзьячыцкая зона была недаступнай для гітлераўцаў.

Пасля вайны на асушаных балотах вырас буйны саўгас «Гарадзьячыцы». На многія кіламетры раскінуліся яго ўгоддзі. Яшчэ не было такога года, каб збіралі з гектара менш 18 цэнтнераў збожжа, 200 — бульбы, 300 — цукровых буракоў.

У саўгасе звыш ста трактараў, збожжавых, сіласаўборачных камбайнаў і іншай тэхнікі. Да Кастрычніка ў вёсцы Гарадзьячыцы было ўсяго 22 дамы, а зараз іх тут больш за 230 — прыгожых, прасторных. Ёсць клуб, школа, камбінат бытавога абслугоўвання, аддзяленне сувязі.

У саўгасе працуюць шафэры, радысты, урачы, інжынеры — людзі больш пяцідзесяці розных спецыяльнасцей.

А. ДРАКАУ.

Ганаровы грамадзянін горада Леніна

Аднойчы жыхар Клімавіч Васіль Іванавіч Асмалоўскі атрымаў пісьмо з Ленінграда. Камітэт ветэранаў вайны запрашаў яго на святкаванне гадавіны рэвалюцыі. У горадзе на Няве ён сустрэўся з многімі аднапалчанамі, пабываў у славутых мясцінах, крочыў у страі абаронцаў горада Леніна.

А потым яго запрасілі ў гарадскі Савет, дзе гарача павіншавалі з прысваеннем яму звання «Ганаровы грамадзянін Ленінграда».

Едуць дадому, Васіль Асмалоўскі прыпомніў дні абароны горада-героя.

...Зіма сорок другога года. Лютыя маразы. Стралковая дывізія, у якой служыў Асмалоўскі, размяшчалася на Сінявінскіх балотах. У акопах нельга было прысеці — вада. Асмалоўскі быў тады палітруком роты. Да апошняга дня блакады ён абараняў горад Леніна. А потым наступленне, поўная перамога над нямецка-фашысцкімі войскамі.

Закончылася вайна. Паехаў беларус дадому ў Клімавічы, але сувязь з горадам Леніна не парываецца.

Н. КУРЭПІН.

Залатое вяселле

У Барысаве многія ведаюць Цімафея Ціханавіча Каптура. Доўгі час ён працаваў урачом. Нядаўна пайшоў на заслужаны адпачынак. Цяпер Ц. Каптур персанальны пенсіянер.

Нядаўна Цімафея Ціханавіча і яго жонку Еву Аляксееўну віншавалі дзеці, сябры, родныя з залатым вяселлем. Дружна і шчасліва пражылі яны разам 50 год. Выкавалі чацвярых дзяцей. Старэйшая дачка Таісія жыве ў Маскве і працуе ва Універсітэце дружбы народаў імя Патрыса Лумумбы. Ларыса — у Мінску. Яўгенія — у Арджанікідзе, Генадзь — выкладчык фізкультуры ў барысаўскім медвучылішчы.

П. БАРОДКА.

Добра спяваюць і танцуюць рэбяты з віцебскага ансамбля школьнікаў «Зорка». Яны частыя госці на прадпрыемствах горада і ў калгасах.

Фота А. КОГАЛЯ.

В СОЦИАЛИСТИЧЕСКОМ ОБЩЕСТВЕ

ется одним из основных условий его победы над буржуазией.

Исторические условия сложились так, что в Советском Союзе сохранилась только одна партия — коммунистическая партия. Все другие политические партии, существовавшие до революции и некоторое время после нее, сошли с исторической арены и почти бесследно исчезли.

Один из западных авторов не без остроумия заметил, что если бы перед современным советским гражданином предстали меньшевики и эсеры (две мелкобуржуазные партии, стоявшие у власти между февралем и октябрём 1917 года), то они показали бы ему еще более чуждыми и далекими, чем современному англичанину — участникам войны Алой и Белой розы.

В чем же дело? Почему в Советском Союзе исчезла многопартийность?

Буржуазные критики коммунизма обычно говорят, что это произошло потому, что коммунисты умышленно ликвидировали все другие партии с той целью, чтобы не иметь конкурентов в борьбе за власть. В действительности же после Октябрьской революции коммунисты предлагали меньшевикам и эсерам признать Советскую власть и если не включиться в актив-

ную работу по строительству нового общества, то, по крайней мере, не мешать. Заметим, кстати, что левые эсеры до июля 1918 года входили в состав Советского правительства. Однако потом эсеры, как и меньшевики, начали оказывать все более ожесточенное сопротивление власти рабочих и крестьян, пытались восстановить власть помещиков и капиталистов. Многие из участников этих партий с оружием в руках боролись против Советов; они оказались союзниками царских генералов, белогвардейцев, были прямыми виновниками ожесточенной гражданской войны, унесшей в могилу сотни тысяч рабочих и крестьян. Естественно, что эти партии должны были разделить судьбу всей контрреволюции.

В Советском Союзе социализм утвердился под руководством единственной, до конца революционной рабочей партии — партии коммунистов. Это было закономерное явление.

Степень демократизма того или иного общественно-политического строя измеряется в конечном счете не числом партий, а реальным участием народа в управлении общественными и государственными делами. Пример Советского Союза — ярчайшее тому подтверждение, у нас налицо самое широ-

кое участие народных масс в хозяйственной, политической и культурной жизни. Советы депутатов трудящихся, профессиональные союзы, коммунистический союз молодежи и другие массовые организации охватывают, по существу, все взрослое население страны. Коммунистическая партия, в рядах которой состоит более тринадцати миллионов советских граждан, координирует деятельность всех государственных и общественных организаций, направляет их к достижению единой цели — построению коммунистического общества, достижению такой ступени в развитии производительных сил и культуры, когда, говоря словами Маркса, общественные богатства полюбуются полным потоком, когда будет осуществлен принцип: от каждого — по способностям, каждому — по потребностям. Преимущество партии перед другими массовыми организациями состоит в том, что она объединяет в своих рядах единичных людей, руководящихся единой революционной теорией, сплоченных единством воли и действия.

Осуществляя руководство обществом, партия не берет на себя административно-распорядительных функций. Ее основным методом является организаторская и идейно-по-

литическая работа в массах с целью развития у них инициативы, активности, сознательного участия в коммунистическом строительстве.

Социалистическое общество, в отличие от капиталистического, не может развиваться стихийно. Закон его развития — плановость и целенаправленность. Руководство марксистской партии придает и общественному развитию плановость и целеустремленность.

Руководящая роль партии является естественной потребностью общества. На протяжении веков передовые умы человечества мечтали о том, чтобы высвободить общественную жизнь из оков слепой стихийности, строить ее на разумных, заранее предусмотренных началах. И вот теперь, когда социалистическое общество под руководством партии коммунистов претворяет в жизнь мечту передовых людей, борющихся исказить значеніе авангарда рабочего класса, ревизионисты утверждают, будто социалистическое общество может с успехом развиваться и без марксистской партии, без осуществления ею роли руководящей силы общественного процесса. Нельзя не напомнить в этой связи мудрых слов Ленина о том, что неправильное понимание роли комму-

нистической партии в ее отношении ко всей массе трудящихся является коренным теоретическим отступлением от коммунизма и уклоном в сторону синдикализма и анархизма.

Идеологи и политики буржуазии хорошо понимают, что если бы им удалось ослабить руководство марксистско-ленинских партий в социалистических странах, подорвать к ним доверие широких народных масс, то тем самым можно было бы нанести смертельный удар и самому социалистическому строю.

Коммунисты всегда будут отстаивать ленинское понимание роли коммунистической партии в стране победившего социализма как партии, чья монолитность, боевой дух, решительность в достижении поставленных целей одни только и могут обеспечить суверенность страны, ее безопасность, выполнение ею интернационалистических обязательств перед всем сотрудничеством социалистических государств, обеспечить подлинную власть народа и успешное строительство коммунизма.

С. ТИТАРЕНКО,
доктор исторических наук.
(АПП)

ДЗВЕ МАЦІ САЛДАТА

У жыцці журналіста ўсякае здарэцца. Паехаў я на Каўказ, у Карачаева-Чаркесію, у пасёлак Краснакуртанскі, напісаць аб Хабі Джамаеўне — маці легендарнага партызана, Героя Савецкага Саюза Асмана Касаева, а яна паказала мне дарогу да другога, далёкага дома. У гэта дзяжка паверыць, бо гасцінасць жыхароў Каўказа вядома ўсяму свету.

Растлумачваю Хабі Джамаеўне мэту свайго прыезду, прашу расказаць аб сабе. У сялянскай вопратцы, ухутаная простаю цёплай хусткай, з суровым каменным тварам і не па гадах вострымі вачыма, яна паўляжала на ложку, уважліва слухала, глядзела ў сцяну і напружана маўчала.

Затым павольна загаварыла, перабіраючы ў руках «край хусткі»:

— Дзякуй, добры чалавек, за наведанне нашага дома. Але навошта будзеш расказаць пра мяне, старую жанчыну? Чуеш? Ведаеш аб кім напішы? Аб другой маці майго сына напішы, аб Фёкле Міхайлаўне. Жыве яна ў Беларусі.

Сайба, дачка, растлумачыла:

— Сапраўды, у нашага Асмана была другая маці. На вайне...

Я паабяцаў адшукаць Фёклу Міхайлаўну. Але мне не хацелася ісці з дому Хабі Джамаеўны з пустым бланкетам. Я ж адправіўся ў Карачаева-Чаркесію не толькі па ўласнаму жаданню. Мяне прасілі аб гэтым таксама былыя беларускія партызаны, з якімі ў гады вайны ваяваў Асман.

Хабі Джамаеўна скупа паведамляе сёе-тое аб сабе, аб сыну. Ёй цяпер дзевяноста два гады. Выйшла замуж рана, нарадзіла адзінаццаць дзяцей, а ў жывых засталася чацвёрка. Маці ўспамінае аб сутычцы Асмана з беркутамі, што нападлі на статак авечак, якая ледзь не скончылася

для хлапчука трагічна. Аб начным пажары ў вёсцы, калі Асман кінуўся на дапамогу і вынес з агню свайго равесніка.

«Сагрэй добрага чалавек, — вучыла маці, — аддай яму душу і ўзамен атрымаеш сэрца. Асцерагайся сораму — сорам даўжэй за смерць. Храбры варты славы, баязлівец — пагарды».

Дзіцячае і юнацкае ўспрыняцці бываюць самымі моцнымі, яны застаюцца ў чалавека на ўсё жыццё. І нічога няма вышэй мацярынскай навукі!

Яшчэ Хабі Джамаеўна ўспамінае, як многа далі яе сыну настаўнікі ў родным ауле. Як сумеснымі намаганнямі маці і школы год ад году ўзбагачалі Асмана духоўна. Як яны разам адправілі яго ў самастойнае жыццё з вялікім запасам унутранай трываласці.

На развітанне Хабі Джамаеўна яшчэ раз нагадала мяне аб сваім жаданні больш падрабязна даведацца аб другой маці Асмана.

Цяпер прадставяла камандзіроўка ў Беларусі, у Бялыніцкі раён, у вёску Угольшчына, дзе жыве Фёкла Міхайлаўна Наумовіч. Вось пры якіх абставінах суджана было

ёй стаць другой маці Асмана Касаева.

..Шло памятнае лета 1941 года. Ліпень. Горача на зямлі і ў паветры. Нашы салдаты адступалі. Усё пацямнала навокал. І здавалася Фёкле Міхайлаўне, быццам зямля хістаецца пад нагамі. Прыціхла Угольшчына. Прыталася, замкнулася ў сабе Фёкла Міхайлаўна. Як далей жыць?

І раптам сустрэча ў лесе з чырвонаармейцамі. Няўжо вярнуліся? Але што гэта? Іх усяго двое — знясіленыя, у пыле і крыві. Жанчына кінулася да салдат са словамі: «Ой, родныя, ды вы ж ледзь стаце на нагах», — і ўзялася за справу. Яна ішла на сенажаць, і ў сумцы былі хлеб, сала, малако. Асман Касаеў і яго таварыш Міхаіл Абрамаў, з якім яны прабіраліся на ўсход, упершыню за многа дзён добра паелі.

У жыцці кожнага чалавека бываюць моманты, калі нечакана ярка праяўляюцца яго духоўныя сілы. У Фёклы Міхайлаўны яны праявіліся ў першае ваеннае лета. Усё што было ў ёй лепшага, усё, што спела для грамадзянскага подзвігу, знайшло адлюстраванне ў імкненні выратаваць для Радзімы гэтых двух салдат.

У вёсцы заставацца нельга было, у любы час маглі з'явіцца фашысты. Выраслі абсталяваць у суседнім лесе зямлянку. Будаваць дапамагалі маці і бацька Фёклы — Міхаіл Іванавіч, Арына Кандрацьёўна, сястра Пелагея з мужам Аляксандрам Нікітавічам. Зрабілі зямлянку надзейна, далей ад варожых вачэй. Там і пасяліліся Касаеў і Абрамаў. Між тым нехта даўнае фашыстам. У вёсцы з'явіліся карнікі, наладзілі аблаву, устанавілі пост. Небяспека падпільноўвала Фёклу Міхайлаўну на кожным кроку. І ўсё роўна яна прабіралася міма варожых вартавых цёмнай ноччу ў бор, да зямлянку, зноў несла ў сумцы хлеб, соль, бульбу, гародніну. А аднойчы ўхітрылася прывесці ў лес сваю авечку.

Неяк прыйшла ў зямлянку, глядзіць — Асман дрыжыць ад холаду. Зняла з сябе кажухі і накінула Асману на плечы. Дадому вярнулася ў ватніку, які атрымала ўзамен.

Крыху аправіўшыся, Касаеў і Абрамаў стварылі ў Бялыніцкім раёне адзін з першых партызанскіх атрадаў. Яго байцамі сталі рускі Міхаіл Абрамаў, карачавец Ас-

ВЫКАЗВАЦЬ незадаволенасць цемрашальствам і забабонамі — справа для беларускіх буржуазных нацыяналістаў надзвычай не характэрная. Пры кожным зручным выпадку яны выступаюць якраз абаронцамі неўдцтва і цемрашальства. А тут на табел! Такое прасвятленне раптам найшло на іх: агітуюць супраць забабонаў!

Адна з бербурнацкіх газетак выказала занепакоенасць «змагароў-вызвольнікаў» тым, што сярод суродзічаў-беларусаў на эміграцыі дужа распаўсюджана такое вось нядобрае павер'е: хто, маўляў, напіша тэстамент (завяшчанне), той хутка памрэ. Газетка злуецца: «Напраўда гэта! Забавоны! Лёгкаважжае адношанне да важнай справы!»

Націск антызабавоннай «асветніцкай» прапаганды робіцца ўсё больш значыць адзінокіх эмігрантаў. Мэта нібы самая шляхетная: зрабіць кожнага такога суайчынніка сучасным, культурным чалавекам. Чаму адзінокаму столькі ўвагі? У чым яго перавага?

— Самотнік тым харошы, што напэўна мае грошы і не мае нашчадкаў, — разважаюць змагары. — У такога ягамосця, ведаецца, у жыцці бывае адносна большая магчымасць згаруціць такую-сякую ашчаднасць у банку, чым у сямейны. А каму ён можа потым аформіць тэстамент? Толькі «мясцовай змагарнай экзальнай арганізацыі»!

Але адзінокі эмігрант, колькі яго ні агітуй, колькі ні ўлешчвай, чамусьці марудзіць з афармленнем тэстаменту. Падасланы прадстаўнік экзальнікаў і так і гэтак круціцца вакол яго, стараецца як толькі можа, а той хоць бы што.

— Ну, як ваша здароўечка, спадар Караневіч? — лісліва пачынае гаворку змагарны пасланец. — Як вы сябе адчуваеце?

— Ды нічога, спадар Верабейчык, дзякую, — адказвае той.

— Нічога, кажаце? Гм... А выгляд ваш мне не падабаецца, ой, не падабаецца.

— У якім сэнсе? Наогул?

— У сэнсе хваравітасці, — удакладняе спадар Верабейчык. — Твар мучны, а маршчын — не злічыць.

— Што зробіш, старасць — не радасць, — удыхае эмігрант. — Мне ўжо семдзесят.

ФЕЛЬЕТОН

КАМУ ПАТРЭБЕН ТЭСТАМЕНТ

Спадар-вызвольнік таксама ўздыхае і нагадвае нядаўні прыклад, калі мужчына памёр якраз у такім узросце.

— Жыў, жыў, ведаецца, ну, вась як бы і вы, і раптам — бэнц! — аддаў богу душу. А яго і пахаваць няма на што. Збіралі па далару... А ўсё бесклапотнасць нябожчыка.

— Што зробіш, — кажа абьякавы да намёкаў стары эмігрант. — На гэтым свеце як у карэце — едзеш, калышашся, пакуль не вывалішся.

— Во, самі бачыце! — падохплівае спадар Верабейчык. — А «вываліцца» ж можна кожны момэнт. Такі ўзрост... Самы час падумаць наконт тэстаменту.

Стары на мінуту задумваецца, а потым рашуча кажа:

— Не, спадар Верабейчык! Мне чамусьці верыцца ў тую нядобраю прыкмету. Хто напіша завяшчанне, той можа ўжо «збірацца ў далёкую дарогу»...

— Але ж гэта дзікасць! — амаль крычыць раззлаваны эмісар бербурнацаў. — Забавоннае цемрашальства!

— Во-во, тое ж самае кажа мне і спадар Салавейчык, святы айцец з нашай аўтакефальнай субажні. Ужо двойчы прыходзіў, агітаваў.

— А яму, гэтаму цемрашалу, што яшчэ патрэбна тут? — ускідае на чачу збэдзіць на вацькаўшчыну, пабываць у родных мясцінах...

Магчыма, што і не зусім так адбываюцца падобныя «культурна-асветныя» гутаркі бербурнацаў са старымі эмігрантамі, але сутнасць іх адна і та ж.

І дарэмна хітрыя экзальнікі прыпісваюць старым эмігрантам сярэднявечную адсталасць. Не такія ўжо яны прастакі, нашы землякі. А пра павер'е «хто зробіць тэстамент, той хутка памрэ» ведаюць, што яно грунтуецца на рэальнай аснове. За доўгія гады жыцця ў спецыфічным асяроддзі, дзе чалавек чалавеку, як правіла, не друг і не брат, нашы суайчыннікі пераканаліся, што завяшчанне можа аказацца каварнай штукай... Вунь колькі выпадкаў, калі нават родныя дзеці садзейнічаюць смерці бацькоў, каб хутчэй атрымаць спадчыну. За грошы некаторыя тут гатовы задавіцца самі і задавіць бліжняга свайго. З-за грошай губляюць чалавечы аблічча.

Што ўжо казаць пра такіх падазронных тыпаў, як бербурнацы! Яны ж хаўруснічалі з нямецкімі фашыстамі, з гестапаўцамі і многаму ад іх навучыліся...

М. РАЖКОУ-РУЖЫЦКІ.

RUSSIAN LANGUAGE IN OUR MODERN WORLD

About a year ago an International Association of Teachers of Russian Language and Literature was founded. The first session of the Bureau of the Executive Council of this organisation has just completed its work at the Russian Language Research and Methods Centre, at Moscow University. The objective of this international organisation is to promote the teaching and study of the Russian language and literature throughout the world.

The Association is an international voluntary body of teachers and specialists of the Russian language and literature. At present 27 countries are represented in the Association. This organisation will develop cultural relations with the Soviet Union, and facilitate the exchange of students, school pupils, teachers and specialists. It will also help establish contacts between scholars of Russian in different coun-

tries by sponsoring conferences, symposiums, and seminars, by publishing information material, and by facilitating exchanges in literature and the experience gained in using technical teaching aids.

The recent meeting of the Bureau, in accordance with the decisions of the constituent conference in Paris, approved a programme of work for 1968-1970.

An international conference of Russian language and literature teachers will be held in Moscow in 1969. It will be attended by some 300-350 delegates. A conference of editors of methods magazines (there are approximately 30 of them), which are published in various countries to help the students of Russian, will also be held in 1969. The general assembly of the Association will be held in 1970.

The Association has decided to approach Soviet organisations with a request to arrange Russian language courses in the USSR for school pupils and university students from other countries. Enrolment on these courses will be made in keeping with the recommendations of the Association. Besides this, the Association will sponsor permanent

courses for foreign students, with a tuition fee. The Association intends to conduct regular educational-instructive tours of the USSR, on privileged terms, for teachers and those studying Russian.

The World Congress of Slavonic Scholars will take place in Prague in August 1968. The Bureau has sent a letter to Bohuslav Havránek, President of the Congress, expressing the hope for cooperation between the two bodies. At the same time an application for the status of a UNESCO organisation was sent to the General Director of UNESCO.

All this information was given by Vitaly Kostomarov, General Secretary of the Association, at a press conference held after the session of the Bureau. The press conference was attended by Academician Vladimir Vinogradov, a Soviet scholar who is the President of the Association, by its vice-presidents and other delegates.

I have asked several executives of the Association to express their views on its work, and on the situation in their respective countries regarding Russian language studies.

Vaughan James, Vice-President, Chairman of the Association of Teachers of Russian (Britain):

English teachers of Russian language and literature welcome the establishment of this new International Association, and have taken an active part in its foundation. Our National Association of Teachers of Russian is one of the oldest. In England Russian is taught at approximately 500 schools, at all universities and other colleges, and in specialised secondary schools. The study of Russian is spreading rather swiftly in our country. Thus far, however, we have had difficulties in improving this work and hope that the Association will give us much help. We also welcome cooperation with our Soviet colleagues in the preparation of textbooks and literature on language teaching methods.

José Johannet, Vice-President, Professor at Caen University, Secretary of the «Revue des Etudes Slaves» magazine (France):

We are represented on the Bureau of the Association, and we welcome it heartily. The study of Russian in France has developed

to such an extent that we feel obligated to achieve a higher standard of knowledge of the language and its literature. In France Russian is studied at secondary schools and at colleges. Approximately 13,000 study Russian as the second language at secondary schools. Russian is studied at 16 universities, and is frequently chosen as the main subject of study. There are approximately 800 students every year who major in Russian. I cannot say that we are content with these figures, and hope that they will increase.

Simeon Rusakiev, Vice-President, Chairman of the Bulgarian National Association of Russian Scholars:

Russian in our country is the most popular foreign language. We even regard it as our second mother tongue. It has influenced the development of our culture and education. Russian language is studied, beginning with the fifth grade, in all our schools and colleges. Besides this there are many Russian language courses for people of all ages, at various offices, factories and enterprises in the town and countryside.

Konstantin RAZIN.

ман Касаеў, украінец Кірыл Мацірынка, беларуска Фёкла Наумовіч, азербайджанец Фіталі-Шэхалы Асультан.

Вясной 1942 года ў жорсткім баі з карнікамі загінуў Міхал Абрамаў. Камандаванне атрадам прыняў 26-гадовы Асман Касаеў. У хуткім часе атрад вырас у полк. У яго ўваходзілі тры батальёны, штабная рота, дыверсійны ўзвод, група разведчыкаў. Усяго больш за паўтары тысячы чалавек.

Народныя месціцы знішчылі 27 варожых гарнізонаў і ўчасткаў, больш чатырох тысяч нямецкіх салдат і афіцэраў, узарвалі 28 чыгуначных эшалонаў з жывой сілай і тэхнікай праціўніка.

Заўсёды побач з Касаевым знаходзілася Фёкла Міхайлаўна Наумовіч. Яна стала партызанкай адразу ж, як толькі сфарміраваўся атрад. Гітлераўцы па-зверску закатавалі яе бацьку і маці, сястру, брата і чацвярых пляменнікаў. Малодшамау з іх было шэсць год.

Простая, малапісьменная сялянка, якой пераваліла за пяцьдзсят, уступіла на шлях барацьбы з ворагам. У палку

ёй хацелі даручыць гаспадарчую работу, але яна рашуча адмовілася і прымала ўдзел у баях поруч з мужчынамі. У адным з баёў была цяжка паранена. З-пад куль яе вынес на руках Асман, рызкуючы ўласным жыццём.

Камандзір плаціў сваёй выратавальніцы сыноўняй любоўю. Ён аберагаў яе ў баі, клапаціўся аб яе здароўі і ўсяляк выказаў ёй павагу. Асман падарыў Фёкле Міхайлаўне свой адзіны партрэт, намаляваны партызанскім мастаком.

— Мы былі сведкамі канальных клопатаў маці аб сыну, якога яна вельмі любіла, — расказвае былы камісар Іваноў. — Партызаны гэта з асаблівай яснасцю ўбачылі і зразумелі ў апошнія минуты жыцця Асмана Мусаевіча Касаева. Ён быў смеротна паранены ў час нечаканага налёту варожых самалётаў на размяшчэнне палка вясной 1944 года, незадоўга да прыходу на Мар'лёўшчыну рэгулярных часцей Савецкай Арміі. Перад смерцю, нават у непрытомнасці, Асман клікаў Фёклу Міхайлаўну і Хабі Джамаеўну, называючы іх маці.

Камуністу Асману Мусаевічу Касаеву пасмяротна прысвоена званне Героя Савецкага Саюза. Ордэна Чырвонай Зоркі ўдастоена Фёкла Міхайлаўна.

Пасля вайны дамоў яна вярнулася з асколкамі куль у спіне і маленькім партрэтам сына-партызана ў руках. Затым павялічыла партрэт, і цяпер вісіць ён на самым відным месцы ў доме Фёклы Міхайлаўны.

Удзячная Радзіма паклапацілася аб абедзвюх маці салдата. Ім пажыццёва прызначаны пенсіі, жывуць яны ў добрых дамах. Не забываюць Хабі Джамаеўну і Фёклу Міхайлаўну сябры Асмана, пішучы пісьмы, дзеляцца навінамі, у госці клічуць, падарункі прысылаюць.

Адным з любімых герояў Беларусі стаў хлопец з Карачаева-Чаркесіі. У Мар'лёве высіцца яму помнік, пра яго беларусы склалі песні і легенды. Увёкавечана яго імя і на роднай зямлі Каўказа.

Вось усё, што мне хацелася расказаць аб двюх маці аднаго салдата-героя, жыццё і подзвіг якога азарыла іх гарачая любоў.

В. ПЛЕШАВЕНЯ.

Сем дзён працавала ў Новасібірску трэцяя Міжнародная канферэнцыя па фізіцы плазмы і кіруемых тэрмаядзерных рэакцыях. У рабоце прынялі ўдзел вядучыя фізікі свету, якія вывучаюць плазму. Заслухана і абмеркавана больш за сто дакладаў, адбылося шмат неафіцыйных сустрэч і гутарак, падведзены вынікі навуковага форуму. Удзельнікі канферэнцыі зрабілі многа цікавых паведамленняў па награванню плазмы да дзсяткаў мільёнаў градусаў, па яе ўтрыманню, па пытаннях барацьбы з няўстойлівасцю.

Усеагульную цікаваць на канферэнцыі выклікалі работы савецкіх фізікаў. Было сказана нямала цёплых слоў у адрас новасібірцаў, якія сардэчна прымалі гасцей.

СУСВЕТНЫ ФОРУМ ФІЗІКАЎ

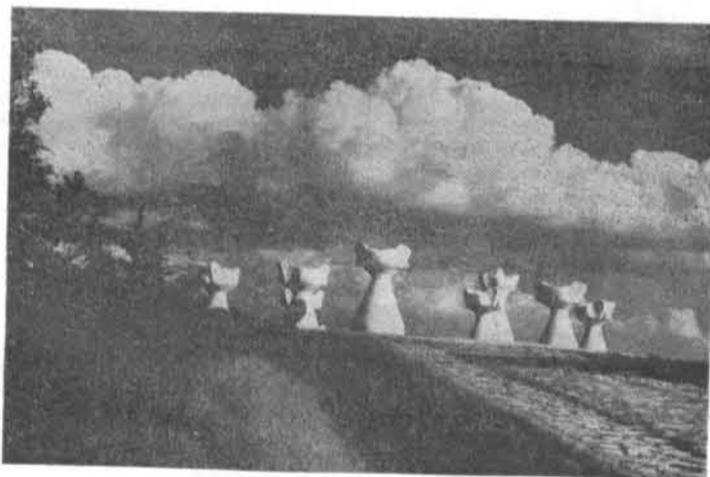
ПРЫЛЕП-МІНСК

Ёсць на паўднёвым усходзе Югаславіі горад Прылеп, які раскінуўся ў невялікай даліне ў акружэнні высокіх узгоркаў. У пасляваенныя гады ён залячыў раны, нанесеныя ў перыяд акупацыі гітлераўскімі захопнікамі, адбудаваўся, памаладзеў. Па колькасці насельніцтва, па свайму багатаму зялёнаму ўбору ён нагадвае наш беларускі горад Пінск.

Але не толькі знешняе падобенства родніць югаслаўскі і беларускі гарады. У гады Вялікай Айчыннай вайны ў баях за вызваленне Прылепа ад фашысцкіх захопнікаў прымалі актыўны ўдзел многія савецкія людзі, у тым ліку і пінчанін Іван Пятровіч Кірылка, які загінуў смерцю героя на югаслаўскай зямлі. Яму, як і іншым воінам-вызваліцелям, пасмяротна прысвоена званне ганаровага грамадзяніна Прылепа.

З таго часу прайшло амаль чвэрць стагоддзя. Нядаўна ўдава героя калгасніца сельгасарцелі «Дружба народаў» Ганна Раманаўна Кірылка, яе дачкі — пінчанкі Любоў Макаравіч, Вера Мартынюк разам з мужам, рабочым Пінскага суднабудаўнічага-суднарамонтага завода Георгіем, вярнуліся з паездкі ў Югаславію.

Гасцінныя югаслаўскія сябры, — расказвае Ганна Раманаўна, — праявілі вялікі клопаты аб нас — сям'і іх баявога таварыша, які аддаў сваё жыццё за вызваленне сонечнага Прылепа. Мы пабывалі на брацкай магіле, дзе разам з 650 воінамі-патрыётамі, якія загінулі ў баях з фашызмам, пахаваны астанкі майго мужа. Зрабілі паездку па месцах баёў Дзiesiąтай македонскай партызанскай брыгады, у другім батальёне якой быў спачатку байцом, а затым камісарам Іван Пятровіч. Разам з дачкамі і мужам Веры ў суправаджэнні многіх жыхароў Прылепа мы паклалі вянок з жывых кветак да падножжа гранітнай пліты, дзе высечана імя самага дарагога мне чалавека — мужа і баць-

Прылеп. Брацкая магіла 650 воінаў, якія загінулі ў баях з фашызмамі.

Ганна Раманаўна КІРЫЛКА і яе дачкі Любоў і Вера разам з югаслаўскімі сябрамі ўскладаюць вянок да падножжа гранітнай пліты, дзе высечана імя іх мужа і бацькі.

кі маіх дзяцей. Ён загінуў 29 кастрычніка 1944 года.

— Ускладанне вянка на брацкую магілу, — дадае Любоў Макаравіч, — ператварылася ў вялікую і ўрачыстую цырымонію ўшанавання загінуўшых.

У дні знаходжання ў Югаславіі, — працягвае яна, — мы пазнаёмліся з многімі баявымі сябрамі бацькі. Яны падрабязна расказвалі мне аб

яго мужнасці і знаходлівасці, смеласці і адвазе. Мы былі ўдзячны ўсім тым, хто свята захоўвае ў сваіх сэрцах памяць аб нашым бацьку.

Паездка ў Югаславію сям'і Кірылка яшчэ больш зблізіла, парадніла жыхароў двух гарадоў-пабрацімаў — югаслаўскага Прылепа і беларускага Пінска.

А. ЛІТВІН.

Вот уже целый час редакционная «Волга» колесит по Благоевщенску. Рядом с шофером — пожилой мужчина. Лицо его вытянулось от удивления. Он потрясен.

— В Благоевщенске нет извозчиков? Куда девались извозчики?

Он только что приехал из Парижа и не узнает города, в котором родился и вырос.

...Сорок семь лет тому назад по льду Амура тянулись обозы. В китайский город Сахалин вместе с японской дивизией уходили колчаковские офицеры, владельцы приисков и заводов, торговцы. Беглецы торопились. Партизанская армия окружила Благоевщенск. Вместе с родителями ушел на тот берег Амура и девятнадцатилетний Андрей Иванов.

Отец говорил:

— Скоро вышибут красных, воротимся домой.

Пророка из отца не получилось. Красная Армия прогнала интервентов и белых с Дальнего Востока. Так и осталось семейство Никона Иванова у разбитого заграничного корыта. И все-таки другие эмигранты завидовали Никону Иванову. Его Андрей выбился в люди. Стал в Харбине конторщиком Британо-американской табачной компании. Не то, что сын владельца благоевщенской типографии Хворова. Как ни пыжился однокашник Андрея по реальному училищу, а выше шофера такси так и не поднялся. Попробуй, поднимись, когда в ресторане Харбина князь да графы таскают подносы, стоят у дверей в расшитых золотыми галунами костюмах швейцаров.

Андрей Иванов им не чета. Сам давал на чай. С миллионерами на охоту ездил. Все-таки конторщик!

И вдруг на улице Харбина он увидел советского офицера (было это сразу после Великой Отечественной войны). Увидел и остолбенел. Прямо на него шел Володя Лопутько, благоевщенский реалист.

В реальному училище все знали трех неразлучных друзей: Андрея Иванова, Сашу Хворова и Володю Лопутьку. И вот они встретились. Каждому давно перевалило на пятый десяток, в висках седина. Лопутько рассказывал о судьбе бывших благоевщенских реалистов. Сам он стал военным врачом. Остальные тоже закончили институты.

Лопутько называл знакомые имена и фамилии. Андрей Иванов слушал и вдруг впервые почувствовал, осознал, как несладко сложилась его судьба, судьба Александра Хворова, всех тех, кто в 1920 году перешел замерзший Амур. Ни одному из сверстников Андрея так и не удалось закончить образование.

Капитан медицинской службы Лопутько в тот же день уехал догонять свою часть, а Андрей Никоневич Иванов отправился на службу в Британо-американскую табачную компанию.

Мистер Майкл Лопато — генеральный директор Харбинского отделения компании шуток не любил. Служащий обязан быть человеком прилежным. Дело прежде всего.

Двадцать лет проработал у него Андрей Иванов. На двадцать паралич. Так и остался Иванов один на один со своей бедой. Без пенсии, без друзей, без помощи.

Мистер Майкл переехал во Францию, а больной конторщик мыкал нужду в Харбине.

Последние деньги ушли на лечение. Но правая рука и нога так и остались неподвижными, не восстановилась и речь. И вдруг затеплилась надежда на выздоровление.

А что если поехать во Францию? Там первоклассные врачи. Могут же вылечить. И Майкл Лопато пообещал чем-нибудь. Все-таки двадцать лет у него проработал. Не выбросит же на улицу.

С великим трудом Андрей Иванов собрал деньги на дорогу. И отправился в далекую Францию. Разыскал мистера Майкла, тот встретил приветливо, рассказал, что дело его процветает.

— Теперь денег у меня в три раза больше, чем было раньше, — похвалился он. — Растет капитал! Была бы голова на плечах, Андре, а деньги, как это говорят в России, — дело навичное!

Но стоило ему узнать, что гость пришел к нему просить помощи, как настроение у Лопато сразу изменилось.

— На меня не рассчитывайте, — сухо сказал он. — Каждый должен пробивать себе дорогу сам.

Много в Париже знаменитых больниц. Но чтобы попасть туда, нужны деньги. Их у Андрея Иванова не было. Дал телеграмму брату, проживающему с семьей в Австралии. Но и тот отказал в просьбе.

И очутился Андрей Иванов на парижском асфальте. Французские власти подобрили его, поместили в дом инвалидов. Вскоре пришло письмо. Жена и сын перебрались в Австралию, однако жена отказалась взять к себе больного мужа.

И только старуха мать, проживающая в Австралии, нет-нет да и присылала сыну несколько долларов.

Родственники считали, что ей здорово повезло. Ей даже завидовали. На старуху наехал грузовик. Ее сильно помяло. Но это ничего. Теперь получает пенсию.

Сорок семь лет провел человек в заморских странах. От него отвернулись брат, жена, хозяйин — все. И только Родина не оставила Иванова. Ему разрешили возвратиться домой. И вот он снова в Благоевщенске. Ездит по городу и не узнает его. Все здесь изменилось. Даже здание реального училища.

— Нет, этого красивого дома я никогда не видел, — сказал он, когда автомашинка остановилась возле школы № 1. — У нас было двухэтажное училище, а тут три этажа.

Иванов удивился, когда шофер объяснил ему, что верхний этаж строители возвели недавно. И спортивный зал, и планетарий...

Колесит по городу «Волга». А пассажир не перестает удивляться. Институты, техникумы, кварталы многоэтажных домов, огромная больница. Все это выросло без него. Иванов смотрит на Благоевщенск и с грустью думает о бесцельно растратенных годах.

— Всю жизнь я работал, а что сделал полезного, так и не вспомню, — вздыхает Андрей Никоневич.

Он попросил шофера подвезти к набережной Амура и долго молча смотрел на очертания китайского города. Туда ушел он девятнадцатилетним парнишкой. А вернулся стариком. Больным и разбитым.

В австралийском городе Сиднее живет девятнадцатилетний Никита Иванов. Работает на заводе. Неужели и его постигнет участь отца?

— Я хочу, чтобы Никита приехал в Россию молодым и сильным. Чтобы он мог принести пользу ей, а не растратил жизнь так же бесцельно, как я, — говорит Андрей Никоневич.

Л. ХАСЛАВСКИЙ.

Танцы з класічных балетаў, а таксама народныя і жартоўныя танцы—з такой праграмай выступаюць перад працоўнымі рэспублікі выпускнікі Мінскага Фота Ул. КРУКА.

«ХТО ЁЗІМКУ ЖЫВЕ, ЯК ВЯСНОЙ»...

ДА 60-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ ЮРКІ ЛЯВОННАГА

У вестыбіюлі Полацкай гасцініцы зазваніў тэлефон. Прасіні паклікаць Юрку Лявоннага, называлі нумар пакоя, у якім ён жыве. Разважлівая дзяжурная адказала, што такая асоба ў іх не значыцца, што ў гэтым нумары знаходзіцца Леанід Мікалаевіч Юркевіч, але яго цяпер няма, кудысьці выйшаў.

Праз некалькі хвілін я сустрэў Лявоннага-Юркевіча на калідоры.

— Дружа, і ты ў Полацку?!— ускрыкнуў мой сябра.

Лявонны быў без кепкі, цёмныя вочы і цёмныя валасы, вугальным пералівам, а выразныя карыя вочы свяціліся ветлівай усмешкай. Ён падхапіў мяне пад руку і, дэкламуючы верш Валерыя Мараква, увёў у свой пакой:

Гаворыць паэта і сябар мой Стах пра наша юнацтва і старасць Еўропы...

Мы ўселіся ў цвёрдыя і вынашаныя крэслы. Лявонны вайна акуллары і старанна пачаў іх праціраць.

— Ты ведаеш, — гаварыў Юрка, — гэта ж я прыехаў працяраць пісьмо тутэйшай работніцы. Быў нядаўна ў чыноўніка. Гляджу без акуллары і бачу за сталом тоўстую самапіску, падобную на аглоблю. І толькі калі ўздзеў акуллары, дык убачыў нешта чалавекпадобнае.

— А ці не зноў ты залішне гарачышыся? — кажу я таварышу. — Памятаеш, як нядаўна ты сам сябе дакараў, што сек з пляча.

— Дык што мы тут араторым? Давай пройдземся па нашай вуліцы, сходзім на Дзвіну.

«Нашай вуліцай» Лявонны назваў вуліцу імя Міхаса Чарота. Мы доўга ішлі і маўчалі. Вечарэла. Цвілі ліпы. Было лета 1936 года. І прыгадалася такая ж часіна, глухая лясная вёсачка Незнань. Нас, студэнтаў Вышэйшага педагагічнага інстытута, маладых пісьменнікаў з крытыка-творчай секцыі, паслалі ў Глускі раён нарыхтоўваць дровы для ўніверсітэцкага гарадка.

Лявоннаму ніколі не даводзілася працаваць у лесе. Асабліва цяжка было калоць дровы. Узмахі тапары часта былі няграбнымі. І калі мы збіраліся разам на вечарынку, каб дэкламаваць свае вершы або чытаць кароценькія апавяданні мясцовым сялянам, дык пазт Сяргей Мурзо імітаваў сцэнку «Лявонны-дравакол». Літаратурная моладзь—Юрка Бітус, Галіна Гайлевіч, Язэп Зазека, Валеры Мараква, Зяма Півавараў, Алена Раманоўская, Захар Бірыла — ледзь не падала ад смеху, і сам Юрка Лявонны шчыра пляскаў сваім другам.

У Незнані было ўсяго 18 хат. Усе людзі тут былі аднафаміль-

цы. Тоўсцікі. Каб адрозніць аднаго гаспадара ад другога, кожнаму мелася мянушка — Канцавы, Гаравы, Паддубны, Бяслібны і нават адзін меў мянушку Лявоннаў. Сярод Тоўсцікаў была казачніца бабулька Луцэса. Ю. Лявонны запісаў ад яе нямала казак, прымавак, песень.

Прыгадаўся мне і галоўны корпус Мінскага дзяржаўнага ўніверсітэта. Аднойчы ў часе перапынку да нас у калідоры падышоў прафесар Пётр Бузук.

— Віншую з творчай актыўнасцю, — сказаў ён Лявоннаму, — летась вы выдалі дзв зборнікі—«Камсамольскія вершы» і «Штурм», сёлета — «Жалезныя віхуры», «Разбег», «Крок пяцігодкі». Яно ўжо, можа, і замнагавата!.. Як гэта Максім Багдановіч пісаў пра верш?

Лявонны пачырванеў, а прафесар усміхнуўся і шырокім крокам пайшоў па калідоры.

З 10 лютага і па 10 сакавіка 1932 года тыя ж студэнты ВПІ былі на вытворчай практыцы на запалкавай фабрыцы, на цыкавым заводзе і дубільна-экстрактным камбінаце ў Рэчыцы.

З ледзяной вады мы з Юркам выцягвалі з Дняпра асінавыя бяргенні і кацілі іх у распарачны цэх. А пасля працавалі ў фанерным цэху, за макальнямі і набівачнымі машынамі. З маркай Рэчыцкай фабрыкі ішлі запалкі ў Англію, Грэцыю, у Егіпет і іншыя краіны. Хай ведае свет, якую мы даём прадукцыю!

Ледзь не кожны дзень мы выпускалі насценныя газеты. Рабочыя палюбілі маладых літаратараў. Вершаваныя фельетоны, эпіграмы завучваліся многімі напамяць. У газеце «Рэчыцкая праўда» за гэты час выйшлі дзве літаратурныя старонкі. І ў гэтай справе самым нястомным, плённым і працавітым быў Юрка Лявонны.

У Рэчыцу прыехаў да нас прафесар М. Пятуховіч. У га-

радскім клубе ён прачытаў дэклад аб беларускай савецкай літаратуры. Многа месца ўдзяліў нашай моладзі—Ю. Лявоннаму, В. Маракву, С. Мурзо, Я. Зазеку, А. Раманоўскай. Клуб быў перапоўнены. Кіраўнікі завода, сакратар райкома шчыра дзякавалі студэнтам за дапамогу ў культурнай рабоце. Незабывным засталася ў маёй памяці выступленне Лявоннага. Пальмянае, змястоўнае, простае. І вершы, якія ён прачытаў, былі душэўнымі і шчырымі.

У 1932 нам давялося дзяжуріць ноччу каля топкі. У бункеры па нейчому недагляду папаў вельмі ж сыры торф. Манометр пачаў паказваць нізкую тэмпературу. Ужо адключылі падачу электраэнергіі ў Віцебск, Дуброўна, Оршу. Вось-вось неабходна было адключыць Магілёў.

Ю. Лявонны ўскрыкнуў: — Не дазволю, каб мой родны горад застаўся ў цемры! Лявонны ў адзін момант сабраў рабочых і нашых хлопцаў-паэтаў, і мы выбеглі на двор, прыкацілі некалькі бочак нафты. Ручной помпай пачалі перакачваць яе праз фарсунку ў топку.

Літаральна праз некалькі хвілін дзяжурны галоўнага размеркавальнага шчыта ўсхвалявана паведаміў па тэлефоне:

— Малайцы практыканты! Пішу рапарт, каб вас узнагародзілі.

І сапраўды, праз некалькі дзён нам выдалі грашовую прэмію, а на дошцы аб'яў красаваліся нашы прозвішчы.

...Я парушаю спакой, падымаю камень і шпурляю ў Дзвіну, а пасля пытаю:

— Юрка, а ты творча прыціх? Некалькі год не выдаў аніводнага зборніка.

— А ты памятаеш нашу размову з прафесарам? «Трэба з сталі кавец, гартаваць гібік верх, абрабляць яго трэба з цярпеннем». Як добра было б, каб я мог забыцца на свае старыя зборнікі, хаця і ў іх многа для мяне дарагога.

У гэтым жа 1936 годзе абравалася жыццё Юркі Лявоннага. Наша спатканне ў Полацку было апошнім.

Юрка Лявонны пачаў сваю творчую дзейнасць у 1924 годзе. У юнацкім вершы за гэты год ён пісаў:

Ёсць настроі... А ў іх — пералівы.

Ёсць часіны — здаюцца сном.

Толькі той на свеце шчаслівы, Хто ўзімку жыве, як вясной.

Паэт заўсёды жыві вясной. Такім і застаўся ён у нашай памяці.

С. ШУШКЕВІЧ.

ДОБРЫ ДЗЕНЬ, ІВАН МАКАРАВІЧ!

Вайна. Чорная вайна. Толькі ў такім колеры я запомніў яе. А потым таварнякі, вакзальныя скразнякі, хлебныя карккі, холад, голад. Цэлыя доўгія чатыры гады...

Гэта—маё дзяцінства.

Гэта—дзяцінства Ванюшы, Ванечкі, Вані, Івана, Івана Макаравіча, галоўнага героя новага фільма маладога беларускага кінарэжысёра Ігара Дабралюбава «Іван Макаравіч», знятага на кінастудыі «Беларусьфільм» аператарам Дзмітр'ем Зайцавым па сцэнарыю Валерыя Саўчанкі.

Два гады таму назад на экраны выйшаў першы поўнаметражны фільм Ігара Дабралюбава «Іду шукаць». Цікава, што яго прэм'ера адбылася ў дні першага семінара творчай інтэлігенцыі, скліканага ЦК ЛКСМ Беларусі сумесна з творчым саюзамі рэспублікі на возеры Нарач. А на чарговы, другі форум, які праходзіў на берагах Свіцязі, І. Дабралюбаў прывёз свой новы буйны твор.

...Дрыготкія цяжкія ваенных гадоў з эвакуіраванымі. Колькі іх прайшло ў глыбокі тыл — у Заволжа, на Урал, у Сібір. Над імі, бітком набітым жанчынамі і дзецьмі, вяселі чорныя сцягвацікі са злавеснай свастыкай на крыльях. І не ўсе даехалі да канчатковага прыстанішча.

У адным з такіх эшалонаў ехаў на ўсход Ваня (яго ролю выдатна выканаў Віця Махонін). І вось задымлены, сівы Урал — перадавая тылу. Тут і адбываецца асноўная дзея фільма. Ваня паступае на абарончы завод. Побач з ім працуюць яго ровеснікі — ледзве галовы вытыраюцца з-за агромністых агрэгатаў. Але завод працуе. Кле перамогу.

Добрага чалавека, больш таго, карміцеля, бабка загадвае Ляльчы зваць не інакш, як Іванам Макаравічам. Нельга без хвалявання глядзець сцэну, калі Лялька, суседская дзяўчынка, аддае Вані пісьмо, нават не падазраючы, што гэта — пахаронная.

У фільме шмат эпізодаў, якія глыбока крапаюць. Стваральнікі «Івана Макаравіча» імкнуліся праўдзіва паказаць ваенны час. Толькі так, толькі з абагульненнямі, з філасофскім роздумам над кожнай падзеяй можна дасягнуць поспеху.

Неўзабаве новы фільм выйдзе на экраны рэспублікі. Я ўпаўнёны, што яго з прыязнасцю сустрэнуць і мае аднагодкі — сведкі вайны, і маладзейшыя, якія больш глыбока зразумеюць трагедыю вайны, і тыя, хто са зброяй у руках адстойваў подступы да Масквы і Сталінграда, хто вызваляў Прагу і Сафію і ўзняў сцяг Перамогі над рэйхстагам.

«Іван Макаравіч»—несумненная ўдача кінастудыі «Беларусьфільм».

В. ЛУКША.

Генадзь Бураўкін

ТРИ СТАРОНКИ З ЛЕГЕНДЫ

(Працяг. Пачатак у №№ 11—13, 15—17, 20—29, 31, 33).

Надзя і Юра нічога не адказалі, і дзед замоўк, прамармытаўшы ў бараду:

— Божа, божа, што робіцца... Арыштаваныя здалёк цікавалі за новенькімі. Ім таксама, відаць, карцела распытаць аб нечым, даведацца, што робіцца там, на волі.

Надзя ўглядалася ў твары і не ведала, ці радавацца, ці баяцца, калі раптам надарыцца хто знаёмы. Лепей усё ж, каб знаёмых не было. Ім з Юрам прасцей тады весці сваю лінію, не прызнавацца ні ў чым.

Дзед заўважыў, што Надзя азіраецца, і зноў загаварыў:

— Розныя, дзетка, людзі тут, розныя. Там вунь ляжыць мужчына, ледзь жывы—связаны, кажучы, партызанам звесткі перадаваў. Б'юць яго не дай бог... Кожныя дзень, кож-

ненькі дзень... Адно толькі званне, што жывы чалавек. Дзяўчына нямецкаму салдату па мордзе дала, каб не чапіўся... Мужык недалёка сядзіць, дык ён забіў парсюка і сала схваў, а паліцай данёс... Ну, а я, дзетка, сам не знаю, чаго тут. Партызанам мне становіцца сілоў няма, а язык во матляецца добра... Відаць, нешта плявузгунуў, а той, каму не трэба, пачуў, вась і сяджу. Трэці дзень ужо. Нікуды мяне не клічуць, дамоў не пушчаюць... Сяджу...

Рыпнулі дзверы, і ў квадраце святла з'явіўся мужчына ў галіфе. Ён хвіліну пастаяў, шырока расставіўшы ногі, потым гучна паклікаў:

— Багданава!.. За мной! Надзя ўзнялася, паспешліва сціснула далонь Юры, атрэсла з каленяў сена і пайшла, адчуваючы, як усе сочаць за ёй, як дзесяткі сумных вачэй праводзяць яе. Ці вернецца яна сюды, да сівабародага дзеда, да

ПОД ЗНАМЕНОМ ЕДИНСТВА

Заявление Я. КАДАРА

Первый секретарь Центрального Комитета ВСРП Янош Кадар по возвращении из Братиславы сделал заявление для работников венгерской печати.

Совместное заявление, сказал он, является документом исторического значения. Нет полной уверенности в том, что это понимают все, но это, несомненно, понимают мыслящие, серьезные люди, это поймут и другие через неделю, через месяц или позже. Я осмеливаюсь дать такую харак-

теристику потому, что — с точки зрения мировой социалистической системы, развития международного коммунистического движения и борьбы, проводимой в международном масштабе за мир и прогресс, — единство и согласие шести партий, которые были представлены в Братиславе и подписали этот документ, имеют особую важность и значимость.

Ни для кого не секрет, что между руководителями Коммунистической партии Чехословакии и ру-

ководителями остальных пяти партий существовали разногласия в оценке некоторых проблем. Об этом знали все, кто читает газеты и внимательно следит за международными событиями.

Я. Кадар подчеркнул, что на Советском Союзе было сосредоточено на том, что имеет самое важное значение для борьбы наших партий, как для каждой из них в отдельности, так и для всех вместе, — на том, что является общим. Все это нашло соответствующее отражение в этом документе — в нем говорится о единстве и сотрудничестве шести братских партий, шести социалистических стран, об общем стремлении к единству социалистических стран и далее о стремлении к упрочению Варшавского Договора, Совета Экономической Взаимопомощи. Таким образом, укрепился наш общий фронт борьбы против империализма. И это — главное.

НА ОСНОВЕ БРАТСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

Выступление А. ДУБЧЕКА

По чехословацкому радио и телевидению выступил Первый секретарь ЦК КПЧ А. Дубчек.

Отметив, что уже раньше он говорил о положительных результатах переговоров с советскими представителями в Чирне-над-Тиссой, А. Дубчек заявил, что совещание представителей шести коммунистических партий в Братиславе было также успешным.

На совещании представителей шести коммунистических партий, сказал он, мы обсуждали наши общие задачи и взаимные отношения, мы руководствовались стремлением к тому, как преодолеть предшествующее положение, но прежде всего — к тому, как расширить взаимное сотрудничество. Это стремление полностью отвечает основным принципам нашей политики и является неотъемлемой частью процесса возрождения в нашей стране.

То, что мы твердо решили в январе, мы можем успешно довести до конца лишь в сотрудничестве со всеми социалистическими странами, с которыми навсегда связано наше будущее. Иначе нельзя обеспечить экономического развития, а тем более гарантировать безопасность и независимость нашей страны, что в современном разделенном и неспокойном мире является нашей первоочередной обязанностью.

А. Дубчек отметил, что на Со-

ветском Союзе разработано и принято совместное Заявление, отражающее общность взглядов — необходимость крепить единство международного коммунистического движения, совместно поддерживать борьбу прогрессивных сил против империализма, укреплять сотрудничество стран социалистического содружества и т. д. В Заявлении выражен также принцип, согласно которому взаимные отношения социалистических стран должны быть основаны на подлинном интернационализме, который гармонически соединяет в себе требования как единства, взаимной помощи и солидарности, так и соблюдения принципов равноправия, суверенитета, национальной независимости и территориальной целостности.

На совещании, заявил оратор, вновь был подтвержден давний марксистский принцип, согласно которому каждая из партий при осуществлении социалистических целей руководствуется общими принципами строительства социализма в соответствии с конкретными условиями и традициями своей страны и решает новые задачи развития социалистического общества на основе творческого применения марксистско-ленинской теории.

Мы должны видеть и полностью понимать, что наша Чехословацкая Социалистическая Республика, ее

положение в социалистическом содружестве и в Европе должны опираться на всестороннее интернациональное сотрудничество со странами социалистического содружества и с международным коммунистическим движением, заявил А. Дубчек.

Поэтому в своей деятельности в истекшие месяцы и при подготовке этого Совещания мы принимали во внимание необходимость того, чтобы не произошло ослабления, а, наоборот, было достигнуто укрепление наших взаимных связей с Советским Союзом и другими социалистическими странами, необходимость поддержать дальнейшее развитие социализма в мире.

В соответствии с мнением участников Братиславского совещания мы намерены сделать все для обеспечения мира и безопасности в Европе и во всем мире. Мы готовы тем более внести свой вклад в решение этой задачи, что этого требуют жизненные интересы нашего народа.

Центральный Комитет КПЧ и правительство, как и до сих пор, твердо и единодушно поддерживают Варшавский Договор. Принципы, выраженные в совместном документе, подтверждают нашу линию в германском вопросе и отношение к международному экономическому сотрудничеству, прежде всего к Совету Экономической Взаимопомощи.

В заключение речи А. Дубчек обратился лично к членам партии. Каждый день выдвигает перед нами большие задачи, требующие своевременного решения, сказал он. Во главе этих усилий должны стоять прежде всего коммунисты. Только в том случае, если мы, члены партии, будем стоять в первых рядах, если мы будем поддерживать постоянную связь со всеми гражданами, только в том случае, если мы будем понимать друг друга, будет расти и возрождаться решающая сила, которая у нас существует, — единство партии и народа.

«ДО ВІЖДАНЕ — ДА СУСТРЭЧЫ!»

УРАЧЫСТАЕ ЗАКРЫЦЦЕ ІХ СУСВЕТНАГА ФЕСТИВАЛЮ

Горад, да якога, як да полюса, сшыліся ў адным пункце мерыдыяны салідарнасці моладзі свету, — сонечная Сафія — развітаўся са сваімі замежнымі сябрамі: «До віждане — да новых сустрэч!». Завяршыўся ІХ Сусветны фестываль моладзі і студэнтаў.

Насычанай хваляючымі падзеямі была праграма фестывалю: дзень салідарнасці з В'етнамам, сустрэчы ў антыфашысцкім клубе, мітынг-рэквіем на маглах загінуўшых герояў, альпінісцкае ўзыходжанне тысячы юнакоў і дзяўчат на гару Віташа і ўскладанне на яе вяршыні мармуровай пліты з высечанымі на ёй словамі клятвы маладых прыхільнікаў міру.

В'етнамскі народ, яго лёс, яго будучыня — гэта было тэмай нумар адзін на ІХ Сусветным. Да сарака тысяч дэлегатаў і гасцей фестывалю пабывала ў «Цэнтры салідарнасці з В'етнамам». Яны выказвалі гарачыя сімпатыі да патрыятычнай краіны. Маладыя англічане сабралі 25 тысяч фунтаў стэрлінгаў, сірыйцы — дзве тысячы долараў, а ўдзельнікі інтэрнацыянальных нядзельных суботнікаў — 10 тысяч леваў. Моладзь Балгарыі загрузіла чатырнаццаць вагонаў машынамі, трактарамі, рознымі падарункамі. І вось усё гэта цяпер склала «караван салідарнасці», які хутка адправіцца з Сафіі ў В'етнам. Адрознівае ж з фестывалю прадстаўнічaya дэлегацыя моладзі свету накіруецца ў Парыж, дзе праходзіць афіцыйныя гутаркі паміж прадстаўнікамі ДРВ і ЗША. Пасланцы моладзі свету даставяць у Парыж петыцыю «В'етнам — в'етнамцам», у якой гнейна асуджаецца злачынная вайна Пентагона супраць міралюбівага в'етнамскага народа. Петыцыю падпісалі 20 тысяч прадстаўнікоў юнакоў і дзяўчат планеты. Добрая тысяча падпісаў — на рускай мове.

Пасланцы Краіны Саветаў на фестывалі актыўна выступілі па ўсіх пытаннях, якія хваляюць сэрца маладога пакалення. Наказ сваёй краіны — не шкадаваць сіл у імя ўмацавання згуртаванасці дэмакратычнага маладзёжнага руху — наша дэлегацыя выканалі. Прадстаўнікі СССР на сустрэчы ў Сафіі праславілі сваю Радзіму бліскучымі поспехамі. Тры галоўныя прызы «Залаты Арфей», трыццаць пляч залатых медалей, многа «серабра» і «бронзы» прыязуць дамоў маладыя майстры мастацтваў, восемдзесят медалей у фестывальнай «скарбонцы» нашых спартсменаў.

Дзесяць дзён амаль на ста мовах свету гучалі над сталіцай ІХ Сусветнага песні, песні барацьбы, мужнасці, адзінства. Маладых пасланцоў народнай свету аб'яднаў выкародны лозунг-заклік: «Салідарнасць, мір і дружба!».

...Познім вечарам 6 жніўня настала ўрачыстая мінута развітаннага цырыманіялу фестывалю. Стадыён імя Васіля Лейскага перапоўнен. Позіркі ста тысяч юнакоў і дзяўчат накіраваны да фестывальнага агню. Гучаць словы інтэрнацыянальнага брацтва.

Прымаецца Зварот да моладзі і студэнтаў усяго свету.

Лёгка вясэрні вецер разносіць па велізарнай чашы стадыёна заключныя словы Звароту:

— Мы прадэманстравалі сілу барацьбы маладога пакалення супраць адраджэння нацызму ў ФРГ, за забеспячэнне еўрапейскай бяспекі.

— Мы абмяняліся поглядамі і вопытам па важнейшых палітычных праблемах сучаснасці.

— Мы заклікаем да адзінства дзеянняў у барацьбе за перамогу в'етнамскага народа, за свабоду, незалежнасць і мір, за дэмакратыю і прагрэс.

Пад гукі Гімна дэмакратычнай моладзі апускаецца фестывальны сцяг.

дзяўчыны, што застыла на месцы, да Юры? Ці ўбачыць яшчэ гэтых людзей, ці ўжо многія з іх так і не будуць ведаць, хто яна такая і за што загінула?..

Допыт вялі немцы, трое. Паліцаі засталіся ў другім пакоі, суды нават не зайшлі. Двое немцаў былі маладыя, рослыя, а афіцэр — лясаваты, у акуларах. Каля стала афіцэра стаяў хлопеч-перакладчык. Да сяняны тулілася шырокая цяжкая лаўка з прыбытымі да яе рамянямі. На табурэтках (а іх было ажно пяць) ляжалі бізуні, плёткі, нейкія жалезякі. Тапілася каля парога пліта. Было душна і змрочна. Два маленькія, закрытыя цёмнымі фіранкамі акенцы прапускарлі небагата святла.

Надзю здзіўлі колер лаўкі — нейкі карычневы. І бярвенне побач запырскана карычневым. Афіцэр выйшаў з-за стала, прапанаваў, паказаўшы на табурэтку:

— Сядайце.

Спыніўся тут жа, каля яе, пра штосьці перагаварыў з перакладчыкам і запытаў Надзю:

— Ці не надумала маладая партызанка аблягчыць сваю душу прызначаннем?

Надзю паціснула плячымі:

— Пан афіцэр, мне няма ў

чым прызнавацца. Я не партызанка.

Афіцэр сеў за стол, усмінуўся:

— Вы любіце жартаваць. Але мы вас паклікалі не гуляць у кошки-мышкі. Мы ведаем, што вы са сваім сябрам партызанскай разведчыкі. Між іншым, пасля ўзрыву моста, як нам данеслі, у атрад не вярнуліся імяна двое... Двое. Гэта значыць — вы.

— Не, — Надзю пакруціла галавой. — Мы не ўзрывалі мост. Мы не партызаны.

Афіцэр адкінуўся на спінку крэсла.

Да Надзі падыйшлі двое салдат, сарвалі ватуўку, груба заламалі рукі і кінулі яе на лаўку. Яна ледзь не закрычала ад болю, які працнуўся ў пакаленчых пальцах, моўчкі чакала, пакуль салдаты прывязалі яе рамянямі.

— Мы паможам тое-сёе ўспомніць, — пачула яна голас перакладчыка. — Калі не камандзіра, дык маму...

Ад першых удараў плёткай Надзю ўздрыгвала ўсім целам, міжволі стагнала. Стогі сам сабою, незалежна ад яе волі і жадання, вырываўся з грудзей, і дзяўчынка злавала на сябе, гатова была праклінаць сябе за

слабасць. Трэба маўчаць, маўчаць. Хай вар'яцеюць гэтыя звяры, хай бачаць, што нічога не вырвуць з яе...

Удары сыпаліся часцей і часцей, і былі яны ўсё мацнейшыя, але спіна прывыкла да іх, яны нібы і не прыбаўлялі болю. Надзю адварнула галаву да сцяны, каб не бачыў афіцэр, як сыплецца ў яе з ілба пот, як кусае яна вусны. Яна чакала, што вось-вось страціць прытомнасць...

Нечакана салдаты адышлі ад лаўкі, падыйшоў афіцэр.

— Ну, а цяпер што скажаш?

О, што яна хацела яму сказаць!.. Яна хацела перш за ўсё п'януць яму ў твар, у акулараў у залатой аправе, у шэрыя прыжмураныя вочы. Яна хацела яму крыкнуць, што ён труп, што ён не ўцяць у сваю праклятую Германію, што разам з фюрэрам будзе вісець на асіне, што ён нічога не даб'ецца ні ад яе, ні ад Юры, ні ад кога... Колькі яна магла яму сказаць!..

Ён чакаў адказу, і яна прашапталі:

— Я нічога не скажу... нічога не скажу... Афіцэр схопіў бізун і пачаў біць, біць, біць. Па галаве, па плячах, па нагах, пыркаючы слінай, не выціраючы кроў,

якая ад бізун ляцела на яго твар, на яго мундзір. Ён пала-савяў Надзю і тады, калі яна абмякла ў непрытомнасці, і спыніўся, толькі знямогшыся.

Салдаты адваявалі Надзю і выкінулі яе паліцаям.

Ачулася яна ў клешні. Галава ляжала на каленях Юры. Вакол стаяла чалавек дзесяць. Дзед трымаў ля яе вуснаў бляшанку з вадой прасіў:

— Папі, папі, роднёныя...

Глыні вадзіцы...

Яна была ўкрыта сваёй ватуўкай, хусткай і яшчэ пінжаком. Першыя хвіліны пасля абуджэння ёй было лёгка і прыемна, нібы працнулася пасля цяжкага сну і ўбачыла, што ўсё страшнае, ад чаго яна калашлася, было проста насланне. Яна напружылася, упёрлася локцямі, паспрабавала прыўзняцца. Але боль, нібы малайкай, ударыў яе ў грудзі, і адразу перахапіла дыханне, і яна бяспільна ўпала на калені Юры. З вачэй пасыпаліся слёзы.

— Не трэба, Надзю... — прасіў Юра — Не плач... Папі вадзіцы...

Яна некалькі разоў глынула з бляшанкі. Ад холаду зайшліся на момант зубы, у грудзях трохі сціпяўся боль.

— Што, ірады, зрабілі! Што зрабілі!.. — голас у дзёда здрыжаў. — Дзіця ж горкае... Як і з яе вака...

Надзю праз слёзы сама сабе ўсмінулася: «Вось тут ты, дзядуля, памыляешся. Я была нядрэнным ваякам. І страляць умела не горш за іншых, і міны ставіла...»

— Божа, божа! — дзед стаў хрысціцца. — Да чаго ж дайшла зямля наша...

Надзю выцерла слёзы, лягла на правы бок — так, здаецца, менш адчуваўся боль, — узяла Юраву руку і паклала сабе пад шчаку. Слабасць і звод у галаве закалявалі, павекі самі сабою зліпаліся. Думкі непрыкметна пераходзілі ў сон, перапляталіся з ім, і — сціралася мяжа паміж сном і явай. То Надзю здавалася, што сядзіць яна каля кастра на ўзлеску, і партызаны жартуюць, пякуць бульбу, пасмейваюцца з некага, то раптам перад самымі вачыма ўсплываў раз'юшаны твар афіцэра ў акуларах, рот яго раскрываўся і закрываўся, але яна не чула голасу і хацела ўцячы ад яго, ён гнаўся за ёю і вось-вось насцігаў, то над ёю схіляўся Юра.

(Працяг будзе).

Соловки Вы, Соловки!

На Соловецких островах
Дожди, дожди...

Ну, как расскажешь на
словах,

Как льют дожди!
В конверт письма

не уложить

Ветра, шторма.

Нет, надо просто здесь
пожить —

Ты приезжай сама.

Среди других песен, которые мы (москвичи и минские туристы) пели в пути под гитару, эта была особенно популярной, потому что ехали мы именно на Соловецкие острова. За бортом Белое море, над головой белая ночь, под ногами белая палуба комфортабельного экскурсионного теплохода «Татария», который регулярно ходит между Архангельском и Соловками, перевозит тысячи туристов из разных уголков страны. Правда, большая часть пассажиров «Татарии» — северяне, для которых эти живописные острова стали любимым местом отдыха.

Позади остались километровой штабеля леса по берегам Северной Двины, скрылись из виду флаги английских, греческих, норвежских, шведских, финских судов, стоящих в архангельском порту. Двенадцать часов ходу — и из безбрежной дали свинцового моря выплывают башни и колокольни знаменитого Соловецкого кремля. Совсем как в сказке: «Остров на море лежит, град на острове стоит».

65-я параллель, 160 километров от Полярного круга. Пять столетий назад эти земли были подарены Новгородом Соловецкому монастырю. С тех пор и начали возводиться здесь скиты, церкви, монастырские постройки. Талантливые русские зодчие создали из камня и дерева прекрасный ансамбль Соловецкого кремля, который сейчас объявлен архитектурным памятником и взят под охрану государства. Монахи много потрудились, благоустроивая свои острова: проложили дороги через заболоченные заросли, соединили 70 озер каналами, чтобы обеспечить се-

бя пресной водой, построили каменную дамбу между островами Большой Соловецкий и Большая Муксалма.

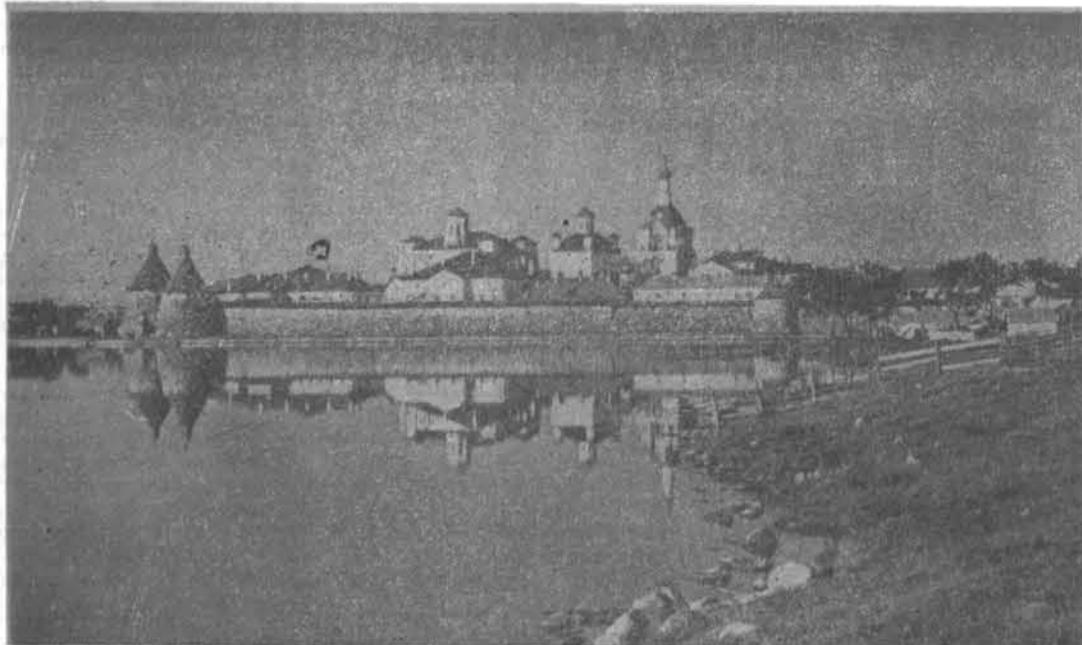
Но не строгая красота кремля, не хитроумные технические сооружения принесли широкую известность островам. Издавна в России шла мрачная слава о Соловках как о тюрьме, из которой нельзя убежать. В подвалах соборов, крепостных стенах и башнях томились сотни узников — вольнодумцев, неугодных церкви и царям. Одиноким секретные камеры, в которых заключенный не мог даже разогнуться, открывались только тогда, когда из место умершего поступала очередная жертва.

Давно забыты слова старой песни:

Соловки вы, Соловки,
Дальняя дорога...
Сердце ноет от тоски,
На душе тревога.

И сейчас фраза «я еду на Соловки» вызывает только зависть, потому что путешествие по этим островам стало излюбленным туристским маршрутом. Туристы — основное население Соловков летом. Их можно встретить на Секирной горе, откуда открывается великолепный вид, на хуторе Горка — в своеобразном ботаническом саду, где цветет сирень и тибетская роза, на озерах, когда они на парусниках и байдарках проходят по каналам, на Заяцких и Анзерском островах. Одни живут на турбазе, расположенной на территории кремля, другие предпочитают, как улитки, нести дом на себе и ставить свои палатки в приглянувшихся местах. И не беда, что северное лето капризно и переменчиво. У костра быстро сохнут штормовки и кеды, и песня о соловецких дождях звучит правдиво, но жизнерадостно.

Местные жители — рыбаки, рабочие порта и комбината, перерабатывающего морские водоросли, — живут в благоустроенном поселке, где есть школа, больница, магазины, кинотеатр.

«Словами трудно изобразить гармоническое, неуловимое сочетание прозрачных нежных красок Севера, так резко различных с густыми, хвастливо-яркими тонами юга», — писал о Соловках Максим Горький. — Над морем — густо зеленые холмы, тепло одетые лесом, и на фоне холмов кремль монастыря...»

Действительно, природа здешних мест поразила нас с первых же дней жизни на Соловках. Суровые берега моря, усеянные белыми валунами, на которых греются тюлени, густые леса со сплошным ковром ягодника, белоснежные цветы в болотных заводях и озера, озера буквально на каждом шагу... На островах площадью в 300 квадратных километров больше 400 озер! Именно они создают неповторимую красоту этого края. Маленькие и большие, круглые и с причудливо изрезанными берегами, они серебрятся в легких сумерках белых ночей, кажутся разноцветными при свете солнца и пылают вместе с прибрежными соснами в багрянце недолгого заката.

Даже нас, приехавших к щедрому белорусским лесам, поразило обилие ягод на Соловецких островах. А какую уху мы варили из морской навиги и озерного окуня! Куропатку можно было накрыть просто шапкой, дикие утки с любопытством подплывали к нашим лодкам. И было радостно, что этот благодатный край после столетий мракобесия и жестокости дарит людям свою удивительную красоту и богатство лесов, лугов, озер.

С. КЛИМКОВИЧ,
Т. РЕУТОВИЧ.

НА СНИМКАХ:

1. Вид на Соловецкий кремль со стороны Святого озера.
2. На берегу Белого моря.
3. Один из каналов, соединяющих озера Большого Соловецкого острова.

ДУХМЯНЫЯ ПАДАРУНКИ

Выстаўка гэтай незвычайнай. Усе яе экспанаты жывыя — кветкі. Іх тут тысячы гатункаў і назваў. Тысячы самых розных колераў і адценняў! І якіх толькі кветак тут няма! Ружы, гладыёлысы, вяргіні, рамонкі, васількі. Сабраны ўсе духмяныя пахі нашых палёў і лясоў. І здаецца нават, што вось-вось зараз у адным з букетаў мы ўбачым казачную папараць-кветку...

Трэба мець тонкі густ, каб з самых, здавалася б, простых кветак рамонкаў скласці букет «Пішчота», каб з калючых карліковых калітусаў і пунсовых, яркіх лісткаў калеуса скласці кампазіцыю «Крэпасць над Бугам», каб убачыць у кветках з рознымі адценнямі чырвона-аранжавага «Вечны агонь». А колькі трэба ўмельства і пачуцця, каб паставіць колас гладыёлыса з адной толькі распушчанай кветкай на каменную падстаўку так, каб яна нагадала помнік Невядомаму салдату.

На выстаўцы многа букетаў-сімвалаў. І кожны ўладальнік ставіць перад глядачом задачу пэўнай асацыяцыі і разам з тым пакідае прастору для яго фантазіі — прачытаць задуму аўтара.

Кветкі — жывыя экспанаты, і ў іх свая мова. Мова колеру, формы, ліній. Кветкі раскажваюць аб часе, у які мы жывём, аб людзях, якіх мы любім, памятаем. Лумумба, Джон Кенедзі, В'етнам, Нявеста, Святочны — вось якія ў іх імёны.

Немалады ўжо чалавек запісвае ў бланкэт: «Чырвоны мак», «Польмя Масквы»,

«Аksamіт» — гэтыя гатункі гладыёлысаў зацікавілі гамяльчанаіна, аматара кветак, настаўніка 19-й сярэдняй школы Т. Шэлегава.

— А можа мне пашанцуе нарэшце дастаць цыбуліну новага гатунку лілей, — гаворыць кветкавод М. Руцкі з Мінска.

У яго ўжо сабрана іх 147 гатункаў. Ён перапісваецца з кветкаводамі многіх краін свету. Іншы раз даводзіцца тры-чатыры гады чакаць, каб убачыць, якая ж яна, гэтая новая лілей.

Гродзенцы прыехалі паглядзець выстаўку і не ўтрымаліся — прывезлі свае кветкі. Памяці генерала Карбышава прысвечана іх кветкавая кампазіцыя.

На выстаўцы можна сустрэць кветкаводаў са Смалявіч, Пінска, Брэста, Віцебска...

— Экспазіцыя кветак Мінскага трэста зялёнага будаўніцтва на выстаўцы самая цікавая, — гаворыць наведвальніца машыністка Ала Класкоўская. — Тут я ўбачыла не толькі кветкі, але і як гэтымі кветкамі можна ўпрыгожыць газон, як цудоўна глядзіцца букет з аднаго гатунку ружаў «Баркары». І які пяшчотны, цудоўны па колеру букет можна скласці з ружаў «Супер стар».

У выстаўцы кветак прынялі ўдзел Трэст зялёнага будаўніцтва, Батавічны сад Акадэміі навук БССР, станцыя юнатаў, фабрыка «Прагрэс», секцыя кветкаводаў-аматараў, многія школы Мінска.

Б. ЛОВАН.

ПРАЎДЗІВЫЯ ГІСТОРЫ

У штаце Тэхас (ЗША) ёсць маленькі гарадок Масква. З-за славы таго імя горада жыхарам яго даводзіцца сустракацца з рознымі нязручнасцямі. У прыватнасці, многія пісьмы, адрасаваныя сюды з іншых штатаў, адпраўляюцца перш за ўсё ў сталіцу СССР і толькі потым трапляюць на прызначэнне.

Гарадскому паштмайстру надакучыла даваць тлумачэнні скаргікам. І тады яму прыйшла ў галаву даволі арыгінальная думка. Ён звярнуўся з просьбай угаварыць Саюз змяніць назву сваёй сталіцы.

У Лондане шэсць гадоў існуе незвычайны клуб. Ён заснаваны лодзьмі, якія «перажылі ўласную смерць». Пакуль у гэтым клубе толькі пяць членаў, двое з іх салдаты, якіх у час другой сусветнай вайны санітары пакінулі на полі бою як памёрлых. Адна з іх, адна з членаў клуба — Сара Пітэр — «памёрла» ў час аперацыі і сем гадоў лічылася мёртвай.

Незвычайная гісторыя членаў клуба сяцёр Морысан. Першая з іх была аб'яўлена ўрачамі памёршай і адпраўлена ў море, дзе «ўваскрэсла» праз некалькі гадоў. Зараз жа пасля гэтага яна пазваніла па тэлефоне сваёй сястры, якая, спалохаўшыся «званка з таго свету», не толькі страціла прытомнасць, але некаторы час знаходзілася ў стане клінічнай смерці і толькі намаганнямі ўрачоў была вернута да жыцця.

Рэпарцёр англійскай газеты «Дэйлі экспрэс» убачыў ля ўваходу ў царкву партовага горада Плімута два плакаты з павучаннямі. На адным з іх, мірскім, было напісана: «Алкаголь — ваш горшы вораг!». На другім, вывешаным свяшчэннікам: «Ваш горшы вораг ды стане вамім лепшым сябрам».

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС: МІНСК, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 77.

ТЭЛЕФОНЫ: 6-19-31, 6-97-92, 6-18-88, 3-15-15.